

Arthur Broekaert en zijn keuze voor de Vlaamsche Hoogeschool te Gent (1916-1918)

Dirck SURDIACOURT

Na zijn retorica in het St.-Catherinacollege te Geraardsbergen trekt Arthur Broekaert ⁽¹⁾ naar Leuven waar hij aan de "Université catholique de Louvain" geneeskunde gaat studeren.

In augustus 1914 vernielt een grote brand echter een belangrijk deel van de universiteitsgebouwen waardoor er geen cursussen meer worden gegeven.

Twee jaar later, in 1916, opent in Gent de "Vlaamsche Hoogeschool", ook gekend als de Von Bissing-universiteit, genoemd naar Moritz von Bissing, toenmalig gouverneur-generaal in België.

In 1916 schrijft Broekaert zich in op de rol. Is dit een bewuste keuze of een onbezonnen daad? Aan de hand van onder andere fragmenten uit zijn boeken *De Verrassingen van Stijn* ⁽²⁾ en *Roomdale's Jongelieden* ⁽³⁾ illustreren we Broekaerts standpunt in deze zaak.

De Vlaamsche Hoogeschool of de Von Bissing-universiteit

In de inleiding van zijn studie *De studentenbevolking aan de verlaamste hoge school (1916-1918)* stelt Leopold Van der Vliet zich de vraag of wij niet beter over de 'vervlaamste hogeschool' [van Gent] zouden spreken in plaats van over de Von Bissing-universiteit. Die vraag willen we hier niet beantwoorden omdat het een discussieonderwerp is dat we buiten de context van deze bijdrage willen laten. Feit is dat in die tijd verschillende benamingen voor de Hogeschool door elkaar worden gebruikt. In de tekst zullen we daarom beide benamingen in hun context plaatsen, anders spreken we over de Vlaamse Hogeschool. ⁽⁴⁾

De Vlaamse Beweging

Een tweede thema waar we niet verder op ingaan is Arthur Broekaerts

prille engagement in wat later de *Vlaamse Beweging* wordt genoemd. Wat niet weg neemt dat hij tijdens zijn collegetijd, zijn studententijd en aansluitend de periode na de Eerste Wereldoorlog al in contact komt met latere kopstukken uit die *Vlaamse Beweging*, zoals Hilaire Gravez, (Al) Bert D'Haese, Wies Moens, A. Morlier, Domela Nieuwenhuisen, August Borms, Speleers en vele anderen. Hoewel hij zich altijd in dat milieu zal blijven bewegen en hierin zeker meegaat met de tendenzen in de jaren 1920 en 1930 treedt hij nooit echt op het voorplan. Ook in Geraardsbergen niet. Doordacht Vlaamsgezind is hij echter altijd geweest en zeker deelgenoot aan de Vlaamse ontvoeringsstrijd. Een strijd die hij in verschillende van zijn werken aan bod laat komen, hoofdzakelijk vanuit de Geraardsbergse context. Hoewel hij zich sterk uitspreekt voor het Vlaams is hij nooit de Franse taal en cultuur vijandig gezind geweest

en kan hem zeker geen fanatisme worden aangewreven. Toch is zijn belangstelling voor de Vlaamse Beweging al van in zijn collegetijd aanwezig.

De Vlaamse strijd, een oud zeer...

Hoewel de Vlaamse zaak niet het onderwerp is, zullen we, niet meer dan nodig om Broekaerts beslissing te kaderen, nu en dan hierbij aansluiting zoeken.

Zo is er naar aanleiding van de onthulling van het standbeeld van Albrecht Rodenbach in 1909 opnieuw een opflakking van Vlaams bewustzijn. Frans Van Cauwelaert, Louis Franck en Kamiel Huysmans zijn onder andere de grote gangmakers van de Vlaamse zaak. Zelfs de openbare opinie is de Vlaamse zaak sterk genegen.

In Geraardsbergen sluit onder meer

-
- ⁽¹⁾ Tenzij anders aangeduid, hebben we ons in hoofdzaak gebaseerd op documenten uit het privé-archief van dr. Arthur Broekaert die ons welwillend ter beschikking zijn gesteld door Giuditta Riet, zijn weduwe en de kinderen Broeckaert. Arthur Broe(c)kaert is te Geraardsbergen geboren op 22 februari 1894, als zoon van Gustaaf, Benediktus, Leopold en Coralie, Marie Vandenbossche. Gustaaf is drukker-uitgever en eigenaar van het magazijn *Bazar Broeckaert* op de hoek van de Lessensestraat met het Stationsplein, ter hoogte van het Wolvenstraatje, thans Verhaegenlaan.
- ⁽²⁾ *De Verrassingen van Stijn* is het literaire debuut van A. Broekaert. Dokter Albert Van Driessche schreef hierover bij het verschijnen van dit eerste werk: "Een literair debuut - Een nieuw geluid! Al wie voelen kan zal de zielstrategie welke ligt besloten in de opperste verrassing". *De Verrassingen van Stijn* is uitgegeven bij de uitgeverijfirma *Tspyker* in Gent en bevat illustraties van graficus Edgard Eernalsteen.
- ⁽³⁾ *Roomdale's Jongelieden in de Verzoeking en in de Beproeving*, 2 delen, verschijnt in 1930 als romanserie nr. 4 bij de uitgeverij *Excelsior* te Brugge.
- ⁽⁴⁾ Regionale kranten (Aalst) als *De Volksstem* en *De Denderbode* gebruiken in die periode meestal de benaming "Vlaamsche Hoogeschool".

Studentenhuis, Boekerij Davidsfonds.

Broekaert zich in oktober 1910 aan bij de *Kath. Oost-Vlaamse Studentenbond* met A. D'Haese als "De Hoofdman" ⁽⁵⁾. Broekaert is dan zestien jaar. In 1916 wordt hij zelf hoofdman (voorzitter) van de studentenbond ⁽⁶⁾. Ondervoorzitter is Jan Vanden Driessche en secretaris is Fabien Achtergael. Onder de bestuursleden vinden we Bert D'Haese, Fernand De Spiegelaere en Pol Flamée. Allemaal Vlaamsgezinde jonge Geraardsbergenaars. Overall in Vlaanderen worden er meetings georganiseerd. Zo richt men in Aalst een 'ondercommissie' op die opkomt voor de vervlaamsing van de *Gentsche Hoogeschool*. Een eerste publieke samenkomst is vastgelegd op 22 januari 1911 in het

stadhuis ⁽⁷⁾. Amper een maand later, op 19 februari 1911, volgt een nieuwe meeting, omdat de zogenaamde 'volksverheffing' waarover men het steeds heeft, slechts mogelijk is als het onderwijs van een volk ook in de volkstaal gebeurt, dus in het Vlaams ⁽⁸⁾. De belangstelling van het katholieke dagblad *De Volksstem* voor de volksbetogingen met betrekking tot de vervlaamsing van de Gentse hogeschool is duidelijk. De krant wijdt er de volgende jaren de nodige aandacht aan: "*De strijd voor de Vlaamse Hoogeschool te Gent gaat in geheel het Vlaamsche land onverdroten voort. [...] De dorpen en gemeenten waar men reeds betoogingen heeft gehouden ten voordeele van de Vervlaamsching der Hoogeschool van Gent, zijn niet meer op*

te sommen." ⁽⁹⁾ Maar de macht langs Vlaamse kant om deze politiek om te zetten in concrete resultaten ontbreekt en de strijd voor de vervlaamsing blijft een volksstrijd.

Een pamflet met als titel *Ons Standpunt* en uitgegeven in de periode dat Broekaert in Gent studeert heeft een meer uitgesproken politieke boodschap dan enkel de strijd voor de vervlaamsing van de Gentse Hogeschool: "*Vlaanderen en Wallonië moeten in het Staatsverband-België de bestuurlijke en politieke zelfstandigheid bekomen. [...] Daarom moeten we terug naar de vroegere staatsinrichting van vóór de fransche revolutie: naar de federatie. 'EENDRACHT' staat er in de Belgische leus, niet 'eenheid'. Er kome eendracht door Recht en Gelijkheid. Het dwaze streven naar 'eenheid', de centraliserende strekking van onze regeeringen moet voor goed opgegeven worden. [...] Eendracht door Recht en Gelijkheid*". Dit pamflet is ondertekend door Dr. Van Bockstaele, Bert D'Haese en Arthur Broekaert. ⁽¹⁰⁾

Leuven Frans!

Het schooljaar 1912-1913 is eindelijk afgelopen. De retorica ligt achter de rug en Broekaert trekt naar de "*Université catholique de Louvain*" om er geneeskunde te studeren. Hij zal nog weinig tijd doorbrengen in de Oudenbergstad want in Leuven opent zich een compleet nieuwe

⁽⁵⁾ Op de achterzijde van zijn lidkaart staat: "*Katholieke Studenten van Vlaanderen, weest mannen groot van gedacht, edel van hart, sterk van wil, vlaamsch door merg en been, Katholiek zonder halfheid.*" – Fr. Van Cauwelaert. F. D'Haese is "*De 1^e schrijver*".

⁽⁶⁾ *'t Spuwerke*, 3 juni 2002, p. 12 en 14. A. SCHREVER, *25 jaar geleden overleed dokter Arthur Broeckaert*. In deze bijdrage neemt Schrever een tijdsdocument op: de toespraak van Broekaert voor de Geraardsbergse humanioraleerlingen van het AKVS van 17 augustus 1916. Het *Verslagboek van de Katholieke Vlaamse Studentenbond van het land van Geraardsbergen (1910-1920)* wordt bewaard in het Archief van het Vlaams Studentenleven (Leuven).

⁽⁷⁾ *De Denderbode*, 01/01/1911; p. 2. Vooraanstaande burgers maken deel uit van deze commissie. Onder hen de Aalsterse burgemeester Gheeraerds, Dr. Isid. Bauwens, volksvertegenwoordiger P. Daens, plaatsvervangend senator J. De Blicck, A. Nichels, notaris Albert De Windt, voorzitter van de Liberale Partij, volksvertegenwoordiger Romain Moyersoën, G. Leveau, voorzitter van de Liberale Werkmanskring, Baron Lodewijk de Bethune, voorzitter van de Katholieke Werkmanskring en nog vele anderen. De leden zijn vertegenwoordigers van de drie nationale partijen, ook het Davidsfonds en het Willemsfonds is vertegenwoordigd. Er zijn geen leden uit Ninove of Geraardsbergen vermeld.

⁽⁸⁾ *De Werkman*, 17 februari 1911, p. 1.

⁽⁹⁾ *De Volksstem*, 15 februari 1911, p. 2.

⁽¹⁰⁾ Familiearchief Bart Broeckaert. *Ons Standpunt* is gedrukt bij Vlaamsgezinde drukker Amaat Mollaert, Vredestraat nr. 40 te Geraardsbergen.

wereld. Het zoete studentenleven lokt, weg van de bazaar van vader Gustaaf, weg van de vrienden en de familie. Heimwee lijkt deze schacht niet te hebben en naar eigen zeggen studeert hij naarstig, tenminste als we zijn briefje van 15 december 1913 mogen geloven, waarin hij schrijft: "Ik zit hier moederziel alleen met al mijne gedachten, onder een gezellig luizelende lamp in een warme cel: buiten ziet alles grijs en norsch in de kale winteraaktheid: de kamerwarmte wordt er dubbel deugdelijk om en de geest heeft vrije spel. Vóór mij liggen de drukketrabbelde schrijfboeken, waar ik me reeds lange uren in verdiep, en een opengeplooid brief [...]".

Daarnaast zijn er de talrijke studentenverenigingen die ontspanning bieden onder 'gelijkdenkenden'. Heel snel wordt hij lid van *Amicitia* ⁽¹¹⁾, waar ook de *ancien* Hilaire Gravez, student-medicus, lid van is en met wie hij nadien een jarenlange

A.
V. V. K.
V.

KATH. VL. STUDENTENBOND
voor 't Land van Geeraardsbergen.

MAKKER,

Vriendelijk noodigen wij Ued. uit, onze algemeene vergadering, op Donderdag 5 September, om 2 1/2 uren, in den Kath. Kring, Markt, te willen bijwonen.

Het kwam ons als niet nutteloos, ja zelfs als noodig voor, eens 'n onderwerp te hooren behandelen wiens hoofdtitel en groote woorden wel bij de meesten bekend zijn, maar wiens noodzakelijke meer uitgebreide kennis bij velen vaak ontbreekt, namelijk: « De Kath. Studenten-Beweging 'n recht. 'n plicht! » Want al te veel studenten nog — al zijn de andere ook wel talrijk — worden er gevonden, die ofwel buiten de beweging staan, en onverschillig laten gaan of doen, ofwel reeds meelevende, — vierende, ja werkende, dat alles doen onbewust van 't zijn, 't doet; 't noodzakelijke hunner meewerking in 't bijzonder en van den algeheelen studentenkamp.

We hebben tot het ontwortelen van dien toestand iemand gevraagd die u allen reeds lang bekend is, die g'al dikwijls gehoord hebt daar hij immer is, overal waar studenten samenkomen, waar het geldt die studenten te leiden, te steunen bij name E. P. Calbrechts (Scheutist).

Dubbel dus weze studenten, het wit van uw talrijk opkomen: Hem 'n Hulde, u 'n Nut.

HET BESTUUR :

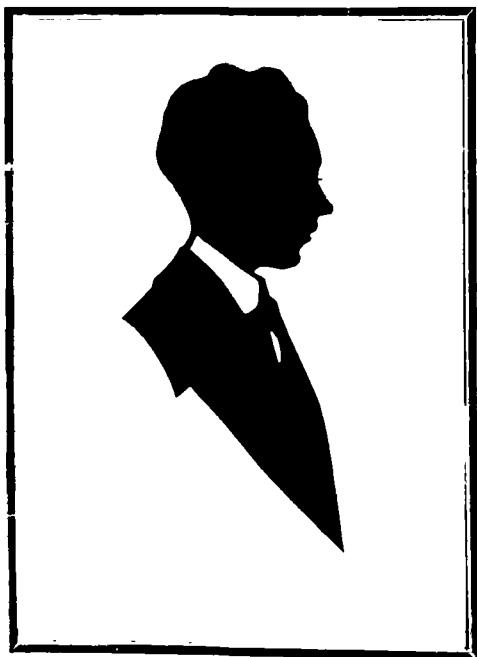
Schrijver,
R. Van Bossuyt.

Hoofdman,
Jor. V. d. Bossche.

Onder-Hoofdman,
Aug. De Cremer.

Schatbewaarder,
A. Broeckaert.

Seuvenir
DE L'EXPOSITION DE GAND 1913

Silhouettes "Algemeene Wereldtentoonstelling Gent 1913"

A. Broeckaert bezoekt de "Algemeene Wereldtentoonstelling Gent 1913" en laat er zijn silhouet knippen door portretknipkunstenaar Willy.

De Kath(olieke) Studenten-Beweging, 'n recht, 'n plicht! Uitnodiging voor de algemene vergadering in de Katholieke Kring op de Markt.

vriendschap onderhoudt. *Amicitia* is de perfecte uitlaatklep voor het studentikoze leven. Het doel dat de vereniging zich stelt is eenvoudig: "een gezelligen Vlaamsen kring vormen, waar de leden een omgeving vinden die hen bevrijdt van de ideaaldodende stroming van onverschilligheid en halfheid, die hen aanzet zelf goed te blijven, immer vurige kristenen en betere Vlamingen te worden... Het Vlaams Vlaanderen immer dichter bij Kristus brengen".

Hij is ook lid van het *Taal- en Letterlievend Studentengenootschap "Met Tijd en Vlijt"* ⁽¹²⁾, en van de vereniging *Taal en Kennis* van de afdeling

Wijsbegeerte en Letteren. Deze clubs motiveren zijn drang tot schrijven en zijn liefde voor de Vlaamse taal. In zijn tweede jaar slaagt Broeckaert "met goeden uitslag" ⁽¹³⁾ en vanuit Leuven stuurt hij een telegram naar zijn ouders met de boodschap: "Goeden uitslag noch bloemen noch Kroonen".

De Leuvense universiteit sluit haar deuren.

Het studentenleven in de universiteitsstad houdt abrupt op wanneer op 25 augustus 1914, na de brand van de universiteitsbibliotheek en

⁽¹¹⁾ *Amicitia*; Latijn voor vriendschap.

⁽¹²⁾ Dit studentengenootschap heeft zijn lokaal in de Minderbroedersstraat nr. 14 te Leuven. Het lidgeld bedraagt 3 frank.

⁽¹³⁾ Met goeden uitslag staat voor 'voldoende'.

Dr E. VAN BOCKSTAELE
Grammont

25 Jan 1916

Ik ondergeteekende, geneesheer te Geraardsbergen, verklaar dat Mr Arthur Broekaert mijne lessen van ziekenverpleging sinds October 1914 gevolgd heeft en tot heden onvermoeibaar in het Hospitaal en Rode Kruis afdeling van Geraardsbergen, praktische oefeningen heeft voortgezet

Dr. E. Van Bockstaele

Arthur Broekaert medische opleiding start in Geraardsbergen. Bij dr. E. Van Bockstaele volgt hij de lessen 'ziekenverpleging'.

Soldaten ver van huis. Rotes Kreuz Grammont, Belgien 6-XII-1914.

door de vernieling van een deel van de collegegebouwen de universiteit wordt gesloten. De vakantie wordt onverwacht heel lang. Thuis loopt Broekaert wat verloren en niet echt gehinderd door de realiteit van de oorlog. Tegen zijn zin helpt hij wat mee in de bazaar van zijn vader hoewel hij volgens broer Franz daar

helemaal geen aanleg voor heeft⁽¹⁴⁾. In *De Verrassingen van Stijn*⁽¹⁵⁾ beschrijft hij het gedwongen thuiszitten als volgt: "Tusschen de kisten en uitstallingen van onnoemelijken brol in vaders handelshuis was het Stijn altijd erg benauwd geweest en broeder Geest wilde zich maar niet gewennen aan het ruw-werkelijke van 't zakenleven: ook,

als Stijn 't huis niet van-doen was (om t'eten en te slapen namelijk) dan was 't niet noodig hem daar op te zoeken)." Gelukkig heeft dokter Van Bockstaele de leiding over de Geraardsbergse Rode Kruis afdeling⁽¹⁶⁾ en vormt dit voor Broekaert een welgekomen gelegenheid om wat praktijkervaring op te doen bij de verzorging van de oorlogsgewonden. Eigenlijk zit hij thuis een beetje met zijn vingers te draaien en te wachten op betere tijden.

"Waarom thuis zitten als ik kan gaan studeren!"⁽¹⁷⁾

Ondanks alle hinderpalen die de tegenstanders opwerpen en de onwil van de regering hopen de flaminganten in maart 1914 dat de Vlaamse hogeschool er de komende maanden zal komen⁽¹⁸⁾. Er gebeurt echter niets. Bij het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog op 4 augustus 1914, grijpen sommige Vlaamsgezinden de kans om in het kader van de door de Duitsers gepropageerde *Flamenpolitik* opnieuw te ijveren voor de vervlaamsing van de Gentse Hogeschool. Deze maal met succes. Onder leiding van de Nederlandse dominee Domela Nieuwenhuis wordt *Jong-Vlaanderen* in september 1914 opgericht. Jong-Vlaanderen probeert een spontane pro-Duitse samenwerking tot stand te brengen met de bezetter om zo de Vlaamse zaak meer voordeel te verschaffen. Door allerlei vooroorlogse eisen van de Vlamingen in te willigen hopen de Duitsers van hun kant de Vlaamse bevolking voor zich te winnen. Een van de belangrijkste maatregelen hierbij is dat zij een zo groot mogelijke bescherming willen verlenen aan de Vlaamse (Nederlandse) taal, de vervlaamsing van de Gentse

⁽¹⁴⁾ F. BROECKAERT, "De taal is gans het volk", p. 2.

⁽¹⁵⁾ *Stijn* is Arthur Broekaert.

⁽¹⁶⁾ *De Volksstem*, 30 november 1912; p. 3. Dr. E. Van Bockstaele is erevoorzitter, Vincent Diericx, terug uit Belgisch-Congo is voorzitter en Edmond Lepage schatbewaarder. Broekaert is in 1913 en 1914 aangesloten ambulancier van het Rode Kruis van België, afdeling Molenbeek, nr. 11834.

⁽¹⁷⁾ F. BROECKAERT, "De taal is gans het volk", p. 9.

⁽¹⁸⁾ M. BASSE, *De Vlaamse Beweging van 1905 tot 1930*, Gent, 1933, p. 156.

universiteit en het doorvoeren van een bestuurlijke scheiding. Jong-Vlaanderen wordt dan ook de grote voorvechter voor de vervlaamsing van de Gentse hogeschool. Wanneer Von Bissing op 2 december 1915 beslist om de hogeschool in de loop van 1916 te heropenen als "Vlaamse Hogeschool" - wat pas op Oudejaarsdag in de pers wordt gepubliceerd - ⁽¹⁹⁾ lopen de reacties aan Vlaamse zijde fel uiteen, met zowel voorstanders als uitgesproken tegenstanders.

Groot is Broekaerts enthousiasme als in het voorjaar van 1916 wordt aangekondigd dat de universiteit van Gent opnieuw haar deuren zal openen ⁽²⁰⁾. Voor vele Vlaamsgezinde jongeren lijkt dit de gedroomde oplossing om tijdens de oorlogperiode verder te studeren. De katholieke krant *De Volksstem* schrijft in september: "Dat thans reeds de Gentsche Hogeschool meer dan twee en twintig maanden gesloten is en met October 1916 reeds het derde nieuwe studentengeslacht, sedert het uitbreken van de oorlog, verstoken zal zijn van alle hooger onderwijs; dat honderden leerlingen, die aan den vooravond van dezen wereldoorlog de derde klasse uitgingen en sindsdien achtereenvolgens de tweede en de eerste klassen van het middelbaar onderwijs hebben doorgemaakt, leerlingen dus uit drie studiejaren met October a.s. op hooger onderwijs zullen wachten; dat de talrijke studenten die bij het uitbreken van den oorlog nog hunnen studiën niet voltooid hebben, ook met ongeduld den dag te gemoet zien dat hun daartoe gelegenheid worde gegeven. [...] [wij] Wijzen op de noodzakelijkheid dat onverwijld de noodige maatregelen getroffen worden, opdat in October 1916 de Vlaamse Hogeschool te Gent hare kolleges kunne aanvangen." Wij, De

De jonge Arthur Broekaert tijdens de Eerste Wereldoorlog met reistas en paraplu.

Volksstem, "Noodigen al de studenten uit om aan de Vlaamse Hogeschool te Gent de wetenschap te komen deelachtig worden in de taal die hun moet toelaten den wetenschappelijken moed van het Vlaamsche volk te verhelpen en hun volen maatschappelijken plicht te vervullen." Daarom, schrijft *De Volksstem*, "Richten [wij] een plechtigen oproep tot al de Vlamingen van goeden wil, om met raad en daad mede te werken aan het opbouwen van ons prachtig volksideaal: de Vlaamse Hogeschool." ⁽²¹⁾ Toch is er, zoals eerder gezegd, geen eensgezindheid onder de Vlaamsgezinden. Onder meer Louis Franck en Edward Anseele zijn fel gekant tegen het feit dat de bezetter zich inlaat met de kwestie van de vervlaamsing van de universiteit. En van 'francofiel' zijde is er al helemaal geen steun te verwachten. Dat verzet houdt echter

geen stand en de vervlaamsing van de Gentse universiteit gaat door.

De Aalsterse katholieke pers juicht de opening van de Vlaamse Hogeschool toe en roept de studenten in september op om zich in te schrijven. In *De verrassingen van Stijn* beschrijft Broekaert zijn enthousiasme over de heropening van de hogeschool. Tegelijk heeft hij het ook over de moeilijke beslissing die hij moet nemen en de open afkeuring van de stads- en genoten die hij moet trotseren ⁽²²⁾. Het is een bijzonder moeilijke keuze die, zoals later blijkt, een belangrijke invloed heeft gehad op zijn leven en dat van zijn familie. Hij schrijft: "De groote vraag was gerezen over het verraste land. De Vlamingen zagen het nooit gekende recht onverwachts voor hunne voeten neêrvolgen: ze kregen hunne eigene hogeschool, hun eigen bestuur: ze hadden alleen maar de hand uit te steken... maar, het recht werd hun voor de voeten gegooid door den vijand." Binnen de familie- en vriendenkring worden de pro's en contra's natuurlijk druk besproken, maar heeft, volgens broer Franz, Arthur zich vooral sterk laten beïnvloeden door dokter Van Bockstaele: "Ingevolge de nauwe contacten met Dr. Van Bockstaele liet Arthur zich bij de opening inschrijven voor de Faculteit geneeskunde." ⁽²³⁾

De moeilijke keuze

Arthur beseft dat zijn keuze weloverwogen moet zijn. Hij wordt hierbij heen en weer geslingerd tussen zijn gevoelens voor de Vlaamse gedachte en de twijfel en afkeuring van zijn omgeving. In *De verrassingen van Stijn* beschrijft hij die tweestrijd: "[...] uit de bezetenheid van oppervlakkig patriotengezwets en partij-kleurig

⁽¹⁹⁾ Dr. L. BUNING, *Jong-Vlaanderen en de von Bissingen-Hogeschool*, 1971. Zie ook L. Vandersteen op www.Law.ugent.be. De Gentse universiteit wordt na de Duitse inval gesloten en de opening van het nieuwe academiejaar wordt uitgesteld in afwachting van verdere instructies van de Belgische regering.

⁽²⁰⁾ In december 1914 wordt Generaloberst Freiherr Moritz von Bissing (1844-1917) de Duitse bestuurder voor België. De hogeschool opent met de goedkeuring van gouverneur-generaal Von Bissing.

⁽²¹⁾ *De Volksstem*, *Het manifest van den Hogeschoolbond* (onvolledig), 8 september 1916, p. 2.

⁽²²⁾ A. BROEKAERT, *De verrassingen van Stijn*, Gent, 1923, p. 73-80.

⁽²³⁾ F. BROECKAERT, *De taal is gans het volk*, p. 9.

vertoon stond Stijn even onverwachts met allebei zijn voeten in de tastbare degelijkheid van den Vlaamschen. [...] hij had [...] met groeiende vervoering gestaard naar het heerlijke vooruitzicht van den stillen triomf der Vlaamsche Gedachte. Maar er steeg een gemompel van afkeuring op rond hem en allerwege merkte hij donkere blikken en gebaren van afschuw als op een tooneel: nu wist hij zich gansch alleen op den eenigen weg naar dat verschiep en hij dierf niet recht vooruit, maar wilde ook niet terug. [...] Zóóvele menschen waren er mee gemoeid die anders naar hem niet omzagen dat hij wrevelig werd; vooral echter de anderen wier genegenheid hem kostelijk was drongen aan en wisten blijkbaar niets, of wilden het niet, van het onderscheid tusschen het verheven der gedacht en de hatelijkheid van het gewaad waarin zij was ingekleed. Kwelende twijfels leuterden in zijn gemoed, dagen lang, [...] Vele dagen reeds was vader thuis gekomen met bedenkelijk gefronste wenkbrauwen." Vader Gustaaf is het helemaal niet eens met Arthurs keuze maar voelt aan dat zijn beslissing gemeend is. Hij tobt en vreest voor het onzekere, tot hij op een avond zich bij de keuze van Stijn (Arthur) neerlegt: "Nu jongen! ge zijt oud en groot genoeg om te weten wat er u te doen staat... ik ben ten einde raad. Er biggelden een paar tranen tusschen zijn vingers en in de algemeene verslagenheid had Stijn het heele boeltje kunnen overboord gooien en zeggen: 'Wel dan blijf ik thuis.' Maar dan dacht hij aan den dag van morgen waarop de beslissing zou vallen en: dat hij daar zou zitten, die groote uren, met leege handen in den hoek van de stoof, wilde er niet over."

De grote dag

Vanaf 2 oktober 1916 kunnen de studenten zich inschrijven op het secretariaat in de J. Plateaustraat in Gent. Onder hen: Arthur Broekaert. Later die maand, tijdens de feestelijke plechtigheid van 24 oktober 1916 in de Aula van de Gentse hogeschool draagt Von Bissing de universiteitsgebouwen over aan de rectorale overheid. Hoffmann wordt de nieuwe rector en professor Speleers wordt decaan: "Voor enkelen der Hoogeschool-leraars der Gentsche Hoogeschool, zal het een eer zijn en blijven dat zij in tegenstelling tot hunne kollega's niet langer de verantwoording op zich wenschen te nemen, de jeugd tot ledigang te doemen.

Van af de eerste stond en met de grootste bereidwilligheid wijdden zij in oprechte ware vaderlandsliefde, hunne krachten aan het werk van den wederopbouw en twee hunner staan op dezen dag, als rector en kurator aan de spits der vernieuwde instelling." (24)

In zijn antwoord verwijst Hoffmann naar het feit dat door de oorlog de universiteit al twee jaar gesloten is. Het verheugt hem dat weldra de Hogeschool haar deuren opnieuw open gooit, maar vooral dat de universiteit onderricht zal verstrekken in de Vlaamse taal of beter nog, in de Nederlandse taal en dat is voor de rector en zijn publiek bijzonder heuglijk nieuws. (25)

Bij de openingszitting van het academisch jaar op 2 oktober is Arthur Broekaert aanwezig. Samen met 29 andere studenten onder wie Wies Moens (26) tekent hij er het Gul-

denboek *Vlaamsche Hoogeschool* (27). Veertien dagen later, introduceert Domela Nieuwenhuis, tijdens een studentenvergadering op 15 oktober in een lokaal op de Vrijdagsmarkt, de studentenbaret van de Amsterdamse Universiteit als officiële studentenpet (28). Na de vergadering staat Arthur, samen met Wies Moens en Gabriël van Maele, aan het Jacob van Artevelde monument te zwetsen over alles en nog wat. In een moment van gezamenlijke ontroering zweren ze een eed van trouw aan Vlaanderen.

Geraardsbergse jongeren aan de Vlaamse Universiteit.

Arthur Broekaert is niet de enige Geraardsbergenaar die zich aan de Vlaamse universiteit heeft ingeschreven. Tussen 1916-1918 vinden we op de rol verschillende jonge mannen uit het Geraardsbergse. Zo is er Fabiaan Achtergaal (°1898). Hij schrijft zich in oktober 1917 in voor de 1ste kandidatuur in de faculteit Wis-en Natuurkunde, maar slaagt niet. Albert D' Haese (°1889) schrijft zich in mei 1917 in voor zijn 1ste doctoraat aan de faculteit Germaanse Filologie (29). Zijn vader, Hyppolyte, is bakker in de Vredestraat. Jan Van Den Driessche (° 1894) schrijft zich in 1916 in aan de faculteit voor Toegepaste Wetenschappen. Hij slaagt echter niet en doet zijn jaar opnieuw en slaagt het jaar daarop in de 1ste zitting. Jan heeft een studiebeurs van 800 frank. Zijn ouders wonen in de Penitentenstraat nr. 28, zijn vader is huisschilder. Paul Flamée (°1899) schrijft zich in 1917 ook in aan de faculteit voor Toege-

(24) *De Denderbode*, Katholiek Nieuws- en Aankondigingsblad, 12 november 1916, p. 3. *De Denderbode*, 26 november 1916, p. 3

(25) *De Denderbode*, 19 november 1916, p. 3.

(26) E. DE BOEVÉ, *Het jongvlaamse aktivisme te Gent (1914-1918)*, p. 377. Wies Moens is als student, en lid van de *Vlaams Nationalistische Bond* (V.N.B), een van de trouwste aanhangers van de Raad van Vlaanderen. Dit verklaart ook zijn regelmatige aanwezigheid in Geraardsbergen bij de gebroeders D'Haese, de familie Broeckaert en bij dokter Van Bockstaele.

(27) L. VAN DER VLIET, *De studentenbevolking aan de verolaamste hoge school (1916-1918)*, Gent, 1979, p. 125.

(28) J. DE DEURWAERDER, *Professor Speleers*, 2002, p. 306. Broekaerts studentenpet van het studentenkorps is nog steeds in het bezit van de familie.

(29) Via Arthur Mulier, praeses van de faculteit Rechten in Gent, krijgt Broekaert de groeten van vriend Bert (Albert D'Haese) die nog steeds in Leuven zit. Broekaert schrijft spontaan een kort briefje terug om hem ervan te overtuigen ook naar Gent te komen studeren. Het heeft volgens Broekaert geen zin in Leuven te blijven. Volgens twee Waalse studenten, die ook naar Gent zijn gekomen, bevestigt de vice-rector te Leuven dat de universiteit niet zal openen voor het tweede jaar na het sluiten van de vrede.

paste Wetenschappen. Zijn vader is handelaar in Geraardsbergen. Frans De Jonge (°1895) schrijft zich in november 1917 in aan de faculteit voor Wis- en Natuurkunde. Hij slaagt met voldoening. Zijn vader is dienstknecht. Een andere Geraardsbergenaar die zich in oktober 1917 heeft ingeschreven aan de faculteit voor Wijsbegeerte en Letteren is Fernand De Spiegeleer (°1895), zoon van een kleermaker. Hij slaagt met voldoening. Dan is er nog Armand Franck (°1899), geboren te Zandbergen. Hij schrijft zich voor het eerst in 1917 in. Franck woont dan niet meer in Zandbergen maar in Aalst. Zijn moeder is weduwe. Hij is de oudste zoon van drie en heeft een studiebeurs van 1.200 frank. Door de oorlogsomstandigheden heeft het gezin 'belangrijke verliezen' geleden. De jonge Franck is uitgesproken Vlaamsgezind en is daarvoor in het Sint-Livinuscollege te Aalst aan de deur gezet. ⁽³⁰⁾ In totaal schrijven acht jonge mannen, Broekaert inbegrepen, zich in aan de Vlaamse Hogeschool ⁽³¹⁾.

Ne gekaleerde tiep op kot in Gent!

En Arthur Broekaert in dit verhaal? Arthur is altijd *ne gekaleerde tiep* geweest ⁽³²⁾. Hij schrijft zich op 21-jarige leeftijd, op 14 oktober 1916, in voor de 1ste kandidatuur Geneeskunde en slaagt met onderscheiding in zijn eerste zittijd; in zijn 2de kandidatuur (1917-1918) slaagt hij opnieuw met

onderscheiding in de 1ste zittijd ⁽³³⁾. Het lijkt erop dat studeren in het Vlaams Broekaert beter afgaat dan in het Frans. Tenzij natuurlijk het feit dat dr. Van Bockstaele op de achtergrond aanwezig is, hier voor iets tussen zit. Hoe dan ook, los van de geneugten en de verleidingen van het studentenleven, is Broekaert een harde werker. Bij het begin van het academisch jaar vraagt hij, op voorstel van dokter Van Bockstaele, de deken van de faculteit Geneeskunde hem de plaats van assistent voor ontleedkundige verrichtingen te willen toewijzen. Dankzij de tussenkomst van Van Bockstaele wordt hij op 29 november benoemd tot tijdelijke hulppreparator. Hij krijgt hiervoor 50 fr. per maand, een welgekomen bijdrage in de studiekosten ⁽³⁴⁾.

Gent ligt in het etappegebied van het 4de leger. Daardoor zijn de studenten verplicht zich voor langere tijd in de stad te vestigen, wat voor bijkomende kosten zorgt. In zijn eerste jaar (1916-1917) zit Broekaert op kot ⁽³⁵⁾ bij Alfred Gazelle, een muziekleraar ⁽³⁶⁾. Hij blijft er echter niet en verhuist naar de Kerkstraat nr. 142 in Gentbrugge om er zijn intrek te nemen bij Mathilde, een nicht van vader Broekaert, in het gezin Emiel Cole-Broekaert. In een kort briefje schrijft hij zijn ouders: "*Vooraf hartelijke dankzegging om dien peperkoek: ' is of ik heel Geeraardsbergen inslik wanneer ik er van proef. Het smout heb ik niet aan Gazelle gegeven (wat zal ma goedkeurend monken!): bij gelegenheid*

draag ik het naar Cole. – Tot 't laatste toe blijven Gazelles's correct met mij omgaan: ik heb niet te klagen. Maar 't is dat huiselijk innige dat ik verlangd had: Ik ben de vreemde kennis die stipt betaalt en weinig eischt- Daarom heb ik ze op hun woord gevat toen ze beweerden me niet verder te kunnen herbergen indien ik niet zelf ging zorgen voor 't noodige dat werd onttrokken (misschien dachten ze dat ik er niet aan ontsnappen kon) – Den 23 dezer (we vermoeden mei) woon ik bij Cole [...]."

Wat Arthur in Gent allemaal heeft uitgespookt is niet geweten. En misschien volstaat voor vader Gustaaf en moeder Coralie dat hij er altijd 'door' is. In Franz Broekaerts familiechroniek lezen we trouwens dat zij Arthur in die periode heel weinig hebben gezien in Geraardsbergen.

Arthur Broekaert en de talrijke studentenverenigingen

Het gedwongen verblijf van de vele studenten in Gent verklaart de bloei van talrijke studentenorganisaties in Gent. Enigszins verwonderlijk is het dan weer als we weten dat de kosten van bier en ontspanning samen met de avondklok een actief studentenleven onder de oorlog sterk bemoeilijkt. Dat neemt niet weg dat de studentenverenigingen een welgekomen afwisseling bieden voor het lange verblijf, ver van huis. Alle Geraardsbergse studenten zijn lid van de overkoepelende organisatie *Hou ende Trou* ⁽³⁷⁾, opgericht

⁽³⁰⁾ L. VAN DER VLIET, *De studentenbevolking aan de vervlaamste hoge school (1916-1918)*, Gent, 1979, niet genummerde alfabetische lijst in bijlage.

⁽³¹⁾ De Vlaamse Hogeschool is in 1916 gestart met zeven faculteiten en met slechts 138 inschrijvingen. Arthur en Jan Van de Driessche zijn in dat jaar de enige twee hogeschoolstudenten uit Geraardsbergen. Het vertrouwen in de Vlaamse Hogeschool groeit en het jaar daarop zijn er al 402 studenten ingeschreven.

⁽³²⁾ *Ne gekaleerde tiep* is iemand die een uitblinker is bij de examens.

⁽³³⁾ Doctor in de geneeskunde kan men slechts worden na zeven jaar (twee kandidaturen in de Wis- en Natuurkunde en twee kandidaturen en drie doctoraten in de faculteit Geneeskunde).

⁽³⁴⁾ L. VAN DER VLIET, *De studentenbevolking aan de vervlaamste hoge school (1916-1918)*, Gent, 1979, Repertorium 1916-1918. In het privé-archief zit een kort briefje gedateerd op 3 of 5 wijjimaand 1916.

⁽³⁵⁾ Gasthuizenlaan nr. 65.

⁽³⁶⁾ F. BROECKAERT, *Familiechroniek van de familie Broekaert*, losbladig document, zonder paginering, 1979. Gazelle heeft in de muziekschool in Geraardsbergen een jaar lang Broekaert pianoles gegeven in een speciaal voor hem ingericht zevende jaar.

⁽³⁷⁾ "Hou en de Trou" bestaat in december 1940 nog steeds maar als de "Vereeniging der Ex-Gandavenses 1916-1918".

door de Nederlander Domela, de leider van Jong-Vlaanderen. Bij de stichtingsvergadering zijn ook Bert D'Haese en Fr. Mariman aanwezig. Het blijft niet bij één studentenvereniging want in het academiejaar 1916-1917 sluit Broekaert zich ook aan bij de *Katholieke Oost-Vlaamsche studentenbond*.

Het jaar daarop wordt hij lid van de *Sociëteit Uylenspiegel* dat het 'gezelligheidsleven' van de studenten moet coördineren. Beide verenigingen staan onder leiding van rechtenstudent Arthur Mulier. Verder is Broekaert ook lid van het *Literair Kransje* dat begin 1917 wordt opgericht. Deze vereniging wil de literaire activiteiten van haar leden aanmoedigen en belangrijke Vlaamse schrijvers bespreken. Marcel D'Haese is voorzitter, Wies Moens secretaris en Broekaert leest er tijdens de vergaderingen onder meer voor uit zijn eigen oorlogsnovellen⁽³⁸⁾. Hij is verder ook lid van de *Katholieke*

Vlaamsche Studentenbond van het Land van Geeraardsbergen. De leden van deze bond komen meestal samen in het Sint-Catherinacollege, het Sint-Jozefsinstituut of in het Hemelrijk. De leus van de studentenbond is: "Gij zult uw Vaderland beminnen, en zijn Taal en zijnen Roem!" Onder de leden bevinden zich naast anderen: Frans D'Haese en Viktor Antheunis, Fabien en Marcel Achtergael, Pol Flamée, Fernand De Spiegeleer, Jan Van den Driessche, Pol Van Damme, Cyriel Morre, Antoon Baisier, H. Van de Walle, Juul Borremans (Julien), R. Van Bossuyt, August De Cremer, Jor. Van den Bossche. Arthur Broekaert is de schatbewaarder van deze studentenvereniging. Daarnaast is hij ook raadslid van het *Katholiek Vlaamsch Studentengild 'Jan van Ruusbroec-Kring'*. Deze toch wel belangrijke kring is in november 1916 gesticht en moet een oplossing zoeken voor de 'moeilijke situatie' (?) van de katholieke studenten aan de hogeschool. Het doel van de *Jan*

van Ruusbroec-Kring is om alle katholieke leden van het *Gentsch Studentencorps* (G.S.C.) te groeperen ter bevordering van het katholiek Vlaamse leven en de katholieke wijsbegeerte, wetenschap en kunst in het bijzonder.⁽³⁹⁾ Jan van den Driessche is de 'schrijver-penningmeester'. Erevoorzitter Lodewijk Dosfel fungeert een beetje als proost. Bert D'haese, Jan Van den Driessche en in zekere zin ook Arthur Broekaert, hebben elk op hun manier, later bijgedragen in het voordeel van de Vlaamse Beweging.

Dr. Emile Van Bockstaele

We kunnen het hoofdstuk over de Vlaamse Hogeschool niet afsluiten zonder in te gaan op de rol van Dr. Van Bockstaele die er als enige Geeraardsbergenaar is benoemd tot gewoon hoogleraar. In Broekaerts keuze om zich in te schrijven in de Gentse universiteit speelt de familie Van Bockstaele een belangrijke rol. Enerzijds is er de dokter zelf, anderzijds de dochter van Van Boeckstaele, Renée, op wie Arthur verliefd is⁽⁴⁰⁾ en met wie hij later zal trouwen. Franz Broekaert schrijft over de familie van de dokter het volgende: "Onze burens aan de ene kant, Lessensestraat nrs. 62 en 64, waren de Van Oudenhove's, bieruitzetter. Aan de andere kant, nr. 58 (nu de Bank van de Gen. Bankmaatschappij), een prachtig nieuw herenhuis met inrijpoort, woonde Dr. Emile Van Boeckstaele, chirurg in de H. Hartkliniek, met Mevrouw Berthe, en de kinderen Renée, Emilienne, Denise, Emiel en Josée. En ze hadden een bovenmeid, Emilie, gestyleerd en wit-geschort; een keukenmeid; een stal-tuin-knecht, een paard, een tonneautje en een calèche. [...] De huishouding van de Van Bockstaele's stond op een veel hoger peil als de onze, maar daar hebben wij nooit hinder van ondervonden, zo'n hartelijke

Vlaamsche Postkaart. Vlaanderen die Leu! In Vlaanderen Vlaamsch! Deze postkaart ondersteunt de strijd voor het Vlaamsche gedachtegoed: Vliegt de Blauwvoet? Storm op Zee! [Datumstempel 1917]

⁽³⁸⁾ D. VANACKER, *Het activistisch avontuur*, 2006, p. 188. Deze novellen hebben we niet teruggevonden in het archief van dokter Broekaert.

⁽³⁹⁾ D. VANACKER, *Het activistisch avontuur*, 2006, p. 185.

⁽⁴⁰⁾ F. BROECKAERT, *Familiekroniek ...*, losbladig document, zonder paginering, 1979.

Na de vlucht van Van Bockstaele naar Nederland waar hij zich te Terneuzen vestigt, reist Arthur regelmatig naar Zeeland om enige tijd met Renée door te brengen. In 1920 is het koppel verloofd. Het huwelijk heeft pas vier jaar later plaats in Terneuzen op 28 augustus 1924. Renée, Marie, Constance, Ghislaine, geboren op 25 juli 1902 is dan 22 jaar.

mensen waren dat. En al spraken ze Frans, ze werden weldra onze beste familie-vrienden. Dat Frans spreken heeft trouwens niet zo heel lang geduurd... Dat was er alleen gekomen door de Franstalige opvoeding van de meisjes in Hunnegem" (41).

De kinderen Broeckaert trekken regelmatig naar *Villa mijn Lust*, het buitenverblijf van de dokter. Van daaruit worden er dan uitstapjes georganiseerd naar Leanderbos, samen met de kinderen van bevriende families: Van Liefferinge (beenhouwerij), Maudens en Vanden Driesche (Penitentenstraat), Olemans (Vredestraat), Flamée (houthandel aan de Dender) en zo verder.

Emiel Van Bockstaele en de Von Bissing-universiteit

Volgens Van Der Vliet is de Vlaamsgezinde pater-jezuïet Desiderius Stracke de meest regelmatige tussenpersoon bij het zoeken naar kandidaat-hoogleraar. Maar in het geval van Van Bockstaele niet. In 1916 krijgt Van Bockstaele het bezoek van de Gentse tandarts Hildeward Van der Spurt. Omdat Van Bockstaele eerder al het manifest van de Hogeschoolbond (42) voor de vervlaamsing van de Gentse Hogeschool had ondertekend kan hij volgens Van der Spurt geen neen zeggen tegen dit voorstel. Maar Van Bockstaele zit hier niet op te wachten. Tussen het ondertekenen van het manifest en zich engageren is er toch een groot verschil. Hij twijfelt en vraagt Van der Spurt enkele dagen bedenktijd vooraleer een definitief antwoord te geven. Uiteindelijk stemt hij toe (43). In *Roomdale's Jongelieden* schrijft Broekaert hierover: "Met zijn ge-

Prachtige foto van de jonge Arthur Broekaert met achter hem op de buffetpiano de partituur van Peter Benoits *Rubens Cantate*.

dachten ver afgewend zat Loncke [Dr. Van Bockstaele] te zinnen over een voorstel dat hem gister was gedaan om in de rechtskundige Fakulteit van de hogeschool te Gent, waarvan de vervlaamsing in uitzicht was gesteld, een leerstoel te bezetten. [...] In zijn enthousiasme verliest de dokter de realiteit uit het oog" en verder: "In de begeestering van zijn streven naar een langgegeerde, maar buitengemeene machtspositie vergat hij [de dokter] vooral zeer nuchter

beoordeelaar van den toestand te blijven. [...] Hij wikte het voor en het tegen, met sterke nijging naar al wat voor was en de verwezenlijking van zijn hoop kon bevorderen. Maar hij verwaarloosde de duidelijke kenteekens van kwade trouw in de Belgische pers en de uitlatingen der Belgische regeeringslui naar waarde te schatten."

De rechtskundige stelling met betrekking tot de mogelijke vervlaam-

(41) F. BROECKAERT, *Familiekroniek van de familie Broeckaert*, losbladig document, zonder paginering, 1979.

(42) *De Volksstem*, 8 september 1916, p. 2. Uitgebreide toelichting (volledige pagina) met betrekking tot de manifesten van de Hogeschoolbond en de oud-studentenbond. Het manifest ter bevordering van de Vlaamse Hogeschool te Gent, is ondertekend door honderd hogeschool gediplomeerden die samen de hogeschoolbond vormen. In hun ogen is het doorvoeren van de vervlaamsing gelegitimeerd. "Dat door de Duitse Overheid [Von Bissing] getroffen maatregel aldus niet te beschouwen is als een afgedelde gunst of een gevraagd geschenk maar als een lang geëischte, reeds te lang verdaagde, dus welkome rechtsherstelling."

(43) J. DEDEURWAERDER, *Professor Speleers*, 2002, p. 298, *Gazet van Brussel*, 2 september, 1916. 105 Vlaamse academici hebben dit manifest ondertekend. E. Van Bockstaele is één van hen. Franz Broeckaert bevestigt dit in zijn *Familiekroniek van de familie Broeckaert*.

sing wordt door Broekaert toegelicht in *Roomdale's Jongelieden*. De toelichting is zakelijk, gedocumenteerd en verwijst naar de wettelijkheid van de vervlaamsing⁽⁴⁴⁾. We vermoeden dat Broekaert zich hiervoor gebaseerd heeft op de brochure *Aan de Vlaamsche Studenten. Rechtskundige raadpleging nopens de vervlaamsching der Gentsche Hoogeschool* (Gent, 1916). Eens te meer onderstreept hij in zijn boek dat er geen 'foute daad' is gesteld omdat er ook geen wet is overtreden én dat de toepassing van het Vlaams aan de universiteit van Gent jaren voordien al was geregeld door het KB van 6 december 1849. De aangetoonde rechtsgeldigheid van de vervlaamsing van de Gentse Hoogeschool vormt volgens Broekaert het doorslaggevende argument voor Van Bockstaele om aan de Vlaamse universiteit te gaan doceren. Tussen juli en oktober 1916 benoemt Von Bissing de professoren. Van Bockstaele's benoeming tot gewoon professor in de algemene en praktische heelkunde gebeurt op 23 september 1916⁽⁴⁵⁾ en verschijnt in oktober 1916 in *De Denderbode*⁽⁴⁶⁾.

De Belgische regering in Le Havre is met de ganse opzet van een ver-vlaamste universiteit niet gediend en grijpt in. In het staatsblad van 8-14 oktober 1916 verschijnt daarover een Koninklijk Besluit. Het KB is duidelijk: al wie een ambt aan de Vlaamse universiteit aanvaardt, wordt uit de

ationale orden geschrapt, onverminderd de maatregelen die hen later zouden kunnen treffen.

Van Bockstaele doceert aan de universiteit en speelt verder, voor zo ver we hebben kunnen nagaan, geen leidende rol. Hij komt wel op het voorplan buiten de universiteit wanneer hij wordt verkozen om toe te treden tot de *Eerste Raad van Vlaanderen* dat in februari 1917 wordt opgericht door activisten⁽⁴⁷⁾ als Eugeen Van Oye en Domela en een aantal activistische professoren. Het doel van deze raad is advies te verlenen aan Von Bissing in alle Vlaamse aangelegenheden en een soort pre-parlement te vormen. Van

Bockstaele, die later doorgaat voor een gematigd activist, is één van de tachtig verkozen leden in die eerste raad⁽⁴⁸⁾.

Dit initiatief sluit aan bij het concept van de bestuurlijke scheiding dat in de *Flamenpolitik*⁽⁴⁹⁾ is opgenomen en past dus perfect in de strategie van gouverneur-generaal Von Bissing. De Jong-Vlamingen dromen van bij het begin van een zelfstandige staat Vlaanderen en onderhandelen al snel met de gouverneur-generaal⁽⁵⁰⁾ over een mogelijk toekomstig statuut voor Vlaanderen. In de zitting van de Raad van Vlaanderen van 22 december 1917 wordt de onafhankelijkheid van Vlaanderen uitgeroepen⁽⁵¹⁾. Zoals gezegd kadert dit in de

Inschrijvingskaart voor het academisch jaar 1917-1918.

- (44) "1° De duitsche overheid heeft de macht de Gentsche hoogeschool rechtsgeldig te verolaamschen. Art. 43 van het reglement nopens de wetten en gebruiken van den oorlog ten lande, toegevoegd aan een verdrag dat door de mogendheden waaronder ook Duitschland, en mede door België op de tweede Haagsche vredesconferentie werd ondertekend den 18 October 1907, bepaalt dat: Wanneer het gezag van de wettelijke overheid feitelijk is overgegaan in handen van dengene die het gebied bezet heeft, deze alle maatregelen treffen zal waarover hij beschikt, ten einde zooveel mogelijk de openbare orde en het publieke leven te herstellen en te verzekeren, en zulks, behoudens bepaalde verhindering, met eerbiediging van de in het land geldende wetten." Op 25 Mei 1910 werd het heele Reglement door de Belgische wet bekrachtigd.
- 2° Het koninklijk besluit van 6 Dec. 1849 art. 5 betreffende de inrichting der Rijkshoogescholen stelt vast dat: 'De lessen worden in het fransch gegeven; evenwel zal de minister, bij uitzondering, het gebruik van eene andere taal in zekere vakken van het hoogeschoolonderwijs mogen toelaten.'" (p. 103).
- "Verolaamsching beteekende dus wijziging van een koninklijk besluit en niet, schending van eene Belgische wet.
- (45) Abschrift. Verfügung. - C.C.III^b901: "[...] vom 12 August 1916 wird Herr E. Van Bockstaele, Doktor der Medizin, praktischer arzt, Director des Chirurgischen Instituts und Sanatoriums zu Geeraardsbergen, zum ordentlichen Honorarpro(f)essor für allgemeine und praktische Chirurgie in der medizinischen Fakultät der Universität Gent ernannt."
- (46) *De Denderbode*, 8 oktober 1916, p. 3. Is eerder verschenen in *Het Vlaamsche Nieuws* op 28 september 1916. Zie J. De Deurwaerder, *Professor Speleers*, 2002, p. 304.
- (47) Het *activisme* is een politieke beweging die gestreefd heeft naar de oplossing van de Vlaamse kwestie met behulp van de Duitse bezetter tijdens de periode 1914-1918.

verwezenlijking van de gedane toezegging over de vernederlandsing van de Gentse universiteit op 31 december 1915, en de invulling van de federalisering van België op 21 maart 1917. Op bevel van Von Bissing ontbindt de raad zichzelf omdat haar werking de geheime diplomatieke vredesonderhandelingen met koning Albert I doorkruist.

Na een zogenaamde volksraadpleging in januari-maart 1918 wordt een *Tweede Raad van Vlaanderen* opgericht maar ook deze wordt zowel door de Duitsers, als door de Belgische bevolking genegeerd. Van Bockstaele is ook lid van deze Tweede Raad die in augustus 1918 al zo goed als uitgeschakeld is ⁽⁵²⁾. Na de wapenstilstand van 11 november 1918 vrezden de meeste activisten

voor de repressie en vlucht een groot deel onder hen naar het veiligere Nederland. Ook Van Bockstaele. Kort na de wapenstilstand ontstaat de eerste straatrepressie. Een groep 'patriotards' trekken aan het hoofd van een bende plunderslaars naar het huis van dokter Van Bockstaele. Onder aanvoering van de leiders Vanderdonck, Leroy en anderen gooien zij de ruiten in, beuken ze de poort in en gooien alles op straat. Met de hulp van Arthur vlucht het gezin Van Bockstaele langs achter over de muur en via de tuin van vrederechter De l'Arbre. Zij wonen achtereenvolgens bij de Broeckarts in de Heilig Hart Kliniek en zijn dan naar Nederland gevlucht. De familie vindt een nieuwe thuis in Terneuzen. De jaren daarop reist Broekaert regelmatig naar Zeeuws-

Vlaanderen om zijn vrijage met Renée voort te zetten.

Jaren later in *Roomdale's Jongelieden* ⁽⁵³⁾

In *Roomdale's Jongelieden* geeft Broekaert jaren later aan dat hij wel degelijk heeft beseft dat zijn beslissing om naar Gent te gaan studeren riskant is geweest maar dat hij toch zijn zin heeft doorgedreven. Twee redenen liggen aan de basis hiervan. De eerste reden is "*De vaste overtuiging van de noodzakelijkheid dezer allereerste verwezenlijking van Vlaanderens kulturele toekomst*". De tweede reden, hier vertolkt door Wivina (Renée van Bockstaele), is de dochter van het personage Loncke: "[...] Vlaanderen dienen en, door toegewendheid aan haar vader, zijn droomen-

Paspoort van Arthur Broekaert (1919).

⁽⁴⁸⁾ E. DE BOEVÉ, *Het jongvlaamse aktivisme te Gent (1914-1918)*, p. 317.

⁽⁴⁹⁾ Duits voor Vlamingenbeleid.

⁽⁵⁰⁾ Freiherr Moritz Ferdinand von Bissing (1844 -1917) (Vrijheer) wordt op 27 november 1914 benoemd tot Gouverneur-generaal van België.

⁽⁵¹⁾ *De Volksstem*, 22 januari 1919, p. 1.

⁽⁵²⁾ M. SERTYN, *Het socialistisch aktivisme tijdens de Eerste Wereldoorlog,??*.

⁽⁵³⁾ *Roomdale's Jongelieden in de verzoeking en in de Beproeving* is een stemmingsroman over het aktivisme. Dit tweedelige werk is in 1930 verschenen.

meisje benaderen: het was als hemelwijdte vervloeiing tussen zachtzinnige horizonten." Broekaert laat zich dus door Van Bockstaele overhalen om zich in te schrijven aan de Vlaamse universiteit. We vinden hierover al een eerste verwijzing in zijn debuutroman *De verrassingen van Stijn*. Een tweede verwijzing is te lezen in *Roomdale's Jongelieden*.

Na de oorlog is er geen plaats meer aan de Gentse universiteit voor de *ex-Gandavenses* ⁽⁵⁴⁾

In juli 1918 behaalt Broekaert het *Diploma van Candidaat in de genees-, heel- en verloskunde aan de Staatsuniversiteit te Gent* ⁽⁵⁵⁾. Wanneer waarnemend rector, professor Speleers van de Gentse universiteit op 15

oktober beslist de universiteit te sluiten en dus ook de inschrijvingen stop te zetten, blijft er voor Broekaert en de andere Gentse universiteitsstudenten niets anders over dan naar huis te gaan.

Na het beëindigen van de oorlog komt de academische overheid van de 'oude' Gentse universiteit voor het eerst terug samen op 2 december 1918. De academieraad treedt niet alleen op tegen de professoren die tussen 1916 en oktober 1918 les hebben gegeven maar tegen de studenten die er de lessen hebben gevolgd. De inschrijving van deze studenten wordt systematisch geweigerd en de andere universiteiten wordt gevraagd om dit voorbeeld te volgen. De regering van haar kant, bekrachtigt deze uitsluitingsmaatregel. Broekaert schrijft hierover aan Wivina (Renée) in Nederland: "Er zal veel belangrijks gebeuren in 1919: de inzet van het jaar laat het duidelijk blijken. Er zal worden uitgemaakt welke kastijding op je vader en de anderen dient toegepast en de vooruitzichten zijn nogal donker. Tegen ons ook, de studenten, is de samenzwering begonnen. De almachtige heeren van het comité voor ongerechtigheden tegen de Vlaamse beweging hebben beslist voor dit jaar de inschrijving van de gewezen 'Gentenaars' te weigeren op elke hogeschoolrol" ⁽⁵⁶⁾.

Voor de *ex-Gandavenses* is er geen plaats meer aan de universiteit noch aan andere universiteiten in België. Geen enkele uitleg wordt aanvaard. Een aantal onder hen trekt dan naar Nederland of naar Luik om daar verder te studeren. Sommigen trachten dit besluit te omzeilen door hun inschrijving aan de voormalige Vlaamse hogeschool bij de rector te verantwoorden: bijvoorbeeld omdat zij hiermee konden ontsnappen aan de verplichte arbeid in Duitsland. Wat ook de reden is geweest, niets

**Kath. Vlaamse
STUDENTENBOND**
van het land van Geeraardsbergen.

MAKKER,

Beleefd komen wij UEd. uitnodigen tot onze

Studievergadering op Woensdag 27
om 2 1/2 u. alder stipt in 't Kollege

DAGORDE :

Verslag door Emiel De Man
"Volksgezindheid" H. V. D. Malte
Beschrijving - J. van Borremans
Declamatie - Lezing.

**Wij rekenen vast op Uwe tegenwoordigheid
en groeten U gansch verkleefd.**

HET BESTUUR.

Druk. Pauwels.

Uitnodiging voor een studievergadering georganiseerd door de Katholieke Vlaamse Studentenbond van het land van Geeraardsbergen.

⁽⁵⁴⁾ Zij die aan de *Vlaamse Hogeschool te Gent* (periode 1916-1918) hebben gestudeerd noemen zichzelf later *Ex-Gandavenses*.

⁽⁵⁵⁾ Privé-archief Arthur Broekaert. Diploma is gedateerd op 20 juli 1918 en is onder meer ondertekend door E. Van Bockstaele.

⁽⁵⁶⁾ A. BROEKAERT, *Roomdale's Jongelieden*, p. 57.

helpt, de rector is onvermurwbaar. In Leuven geraakt men ook niet binnen, daar vindt men de hele zaak nog te delicaat. Voor sommigen is deze uitsluiting dus een heus drama. In een interview van Joos Florquin met Wies Moens zegt Moens hierover: "Het drama van mijn leven is dat verbod in 1918 om nog verder te studeren. Geen enkele universiteit wou ons hebben. Professor Boon heeft me later eens gezegd: Kom naar Leuven. Maar toen was ik al getrouwd en moest ik mijn boterham verdienen. Anderen hebben het wel kunnen doen, sommigen in Nederland, enkelen in Leuven, zoals Richard Declerck. Dr. Brouckaert van Geraardsbergen is gaan afstuderen in Luik. Pas op het laatste examen zijn ze erachter gekomen dat hij in Gent had gestudeerd maar hij heeft toch het eindeksamen mogen afleggen."⁽⁵⁷⁾ Het jaar dat Broekaert afstudeert aan de Luikse universiteit (1922), worden de sancties tegen de oorlogsstudenten opgegeven.

De Université de l'Etat te Luik

Hoe Broekaert het heeft klaargespeeld om zich aan de Université de l'Etat te Luik in te schrijven is niet bekend. Maar verrassend genoeg lukt het hem in 1920. In de familie weet men over 'zijn geheim' niets, Arthur heeft daar nooit over gesproken. Zelf licht hij een tipje van de sluier op in *Roomdale's Jongelieden*. Zijn verhaal is vaag. Een verdere analyse zou misschien een antwoord kunnen bieden. Hoewel... In die twee jaar aan de universiteit probeert hij elke link met Geraardsbergen en zeker met de Vlaamse Hogeschool angstvallig te vermijden. Daarom komt hij zelden naar huis. En als dat uitzonderlijk toch

gebeurt dan reist hij 's nachts om zeker te zijn dat niemand uit Geraardsbergen hem zou herkennen. Op een bepaald ogenblik – en ook dat is vaag – heeft men echter aan de universiteit weet van zijn 'zijn geheim'. Volgens hem heeft Frans Meunier uit de Karmelietenstraat Luik getipt⁽⁵⁸⁾. Gelukkig voor Broekaert wordt hij niet weggestuurd en kan hij zijn studies afmaken. Voor zijn laatste jaar wordt hij op 1 augustus 1921 benoemd tot "chef de Clinique gynéalogique", een soort stage die één jaar duurt en vergoed wordt met een jaarsalaris van 1.800 fr. In 1922 studeert hij af "d'une manière satisfaisante"⁽⁵⁹⁾. In 1954 is dr. Broekaert nog steeds lid van het ASSOCIATION DES MÉDECINES SORTIS DE L'ÉCOLE DE MÉDECINE DE Liège (A.M.LG) een oud-studentenvereniging van de Luikse universiteit.

Een nieuwe fase in zijn leven...

Broekaert blijft tijdens het Interbellum betrokken bij de verdere strijd van de Vlaamse Beweging. Vooral in de jaren 1920 komt hij wat meer op de voorgrond. Daarvan getuigen niet enkel zijn eerste publicaties maar ook zijn (occasionele) artikelen in bijvoorbeeld *Ons Vaderland*, het orgaan van het *Vlaamsche Front*⁽⁶⁰⁾. Al in 1920 zijn Arthur Broekaert en Renée verloofd, maar het jonge koppel wacht tot augustus 1924 vooraleer te trouwen. Ook Renée zien we even in de politieke arena verschijnen met haar deelname op de lijst van de Frontpartij bij de gemeenteraadsverkiezingen van 10 oktober 1926.

De herinneringen aan de Vlaamse Hogeschool...

De *ex-Gandavenses* verenigen zich in de *Vereniging der Ex-Gandavenses "Hou en de Trou"*. In december 1940, nu de Duitsers het terug voor het zeggen hebben, overwegen ze een eis tot schadevergoeding in te dienen bij de Duitse Overheid. Twaalf punten worden aan de leden voorgelegd, gaande van de terugbetaling van de studie- en verblijfkosten 1916-1918, terugbetaling van de inschrijvingskosten van de examina middenjuly 1919; verzoek om uitgeweken *ex-Gandavenses* terug naar België te laten komen, benoeming tot betere plaatsen in openbare diensten, compensatie voor het verlies van dienstjaren met het oog op hun pensioen enz.. Wellicht is deze eis nooit neergelegd.

Jaren later kunnen de *ex-Gandavenses* de hele zaak nog steeds niet als afgesloten beschouwen. Vermoedelijk begin de jaren 1970 wordt daarom een *Comité ter publicatie van een brochure: Geschiedenis van de Vlaamse Hogeschool Gent 1916-1918* gevormd. Voorzitter van het voorlopige comité is Ir. Frans Mariman, Dr. Reimond Rens is penningmeester en Marcel (lijn) Dewulf, secretaris.⁽⁶¹⁾ Via een vragenlijst naar alle *ex-Gandavenses* willen ze gegevens verzamelen over deze periode. Verder is ons hierover niets bekend.

Dirck Surdiacourt,
e-mail dsurdiac@oce.be

⁽⁵⁷⁾ www.dbnl.org, *Ten Huize van ...* 12, Wies Moens, p. 11.

⁽⁵⁸⁾ F. BROECKAERT, *Familiechroniek ...*, losbladig document, zonder paginering, 1979.

⁽⁵⁹⁾ L. VAN DER VLIET, *De studentenbevolking aan de ver Vlaamste hoge school (1916-1918)*, Gent, 1979, p. 42.

⁽⁶⁰⁾ In het eerste nummer van *Ons Vaderland* van 3 januari 1926, eerste jaargang, verschijnt naast zijn verhaal Z.A.B. (Zivil Arbeiter), dat later opgenomen wordt in *Roomdale's Jongelieden*, een opmerkelijk interview van hem en spitsbroeder A. D'Haese met Stijn Streuvels. Streuvels zal hierop trouwens reageren en een aantal van zijn uitspraken relativeren of ontkennen.

⁽⁶¹⁾ Familiearchief Bart Broeckaert.